

Zoran Jelenc

»Veliko stvari me je zanimalo,
mного sem raziskovala.«

Dela Ane Krajnc ni mogoče predstaviti s prikazom le enega področja, ali vsebine njenega dela, ali le z eno razsežnostjo dejavnosti. Je tako bogato in tako večrazsežnostno, da ga lahko predstavimo le s celostnim prikazom. V tem prispevku želim podati svoje poglede ob prikazu dejavnosti Ane Krajnc na izbranih področjih, ki so: razvoj poklicne poti Ane Krajnc in uspehi na tej poti; program študija andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani; delo v asociacijah na področju andragogike doma in v tujini; strokovna in poljudna predavanja ter objavljena dela; soustanoviteljstvo univerze za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji; razvojni in raziskovalni projekti; mednarodna dejavnost; poglobljanje v človekov osebni razvoj.

Ko sem delal s študenti, sem jih skušal prepričati, da bodo tem bolj uspešni, kolikor več znanja z različnih področjih si bodo pridobili. Prepričan sem, da je to bolj kot na drugih strokovnih področjih pomembno za tistega, ki želi delovati na področju izobraževanja odraslih in andragogike. Pojasnjeval sem jim, da sem se sam ravnal po tem načelu, svetel zgled pa jim je lahko tudi njihova profesorica dr. Ana Krajnc.

Od psihologije in pedagogike prek sociologije do andragogike

Svojo kariero ali poklicno pot je Ana Krajnc začela leta 1961 kot psihologinja na Zavodu za zaposlovanje v Ajdovščini. Delo ne tem področju ji je omogočila diploma iz psihologije in pedagogike (oboje je študirala kot glavni predmet) na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Ana¹ je ocenila, da jo je delo na Zavodu za zaposlovanje in opravljanje dejavnosti poklicne svetovalke spodbudilo pri kasnejši odločitvi, da bo delala na področju izobraževanja odraslih. Sama pravi: »Ko sem diplomirala, je

---

¹ Uporabo imena brez priimka si dovoljujem, ker se štejem za kolega in osebnega prijatelja Ane Krajnc.

bilo eno od mojih osnovnih prepričanj, da se učijo samo otroci, odrasli pa ne. Tedaj sem bila mlada, mislila sem, da vse vem, kako je na svetu« (Javrh, 2016a, str. 3).² Potem se je začela spraševati, zakaj se ne bi ti mladi fantje še česa izučili, pridobili kak poklic, saj je bilo še vse življenje pred njimi. A po drugi strani jo je pri tem oviralo tedanje prevladujoče prepričanje, da so to odrasli, ki se ne bodo učili in ne bodo hodili v šolo ... S to dilemo se je kar precej ukvarjala, to mišljenje jo je zelo okupiralo in problema dolgo ni znala razrešiti. »Našo generacijo so še učili po starem, v bistvu smo študirali tako, da smo bili povsem prepričani, da se pač učijo otroci in ne odrasli, zato je potrebno razvijati šolski formalni sistem. Če človeka izgubiš, ko je otrok, potem je konec. To je bil nekje v ozadju obče prevladujoč postulat. Ko sem diplomirala, bi šla staviti, da se odrasli ne uči. Najprej sem morala seveda sama te paradigme spremeniti, obrniti. Prav za ta korak, za ta samorazvoj sem porabila največ časa,« pravi Ana (Javrh, 2016a, str. 9). Le postopoma je spoznavala, da je to, da se odrasli ne bodo učili, le njeno naučeno stališče, neko prepričanje, o katerem pa je začela polagoma dvomiti.

S temi dvomi je leta 1964 – po treh, štirih letih prakse – odšla v Ljubljano na Inštitut za sociologijo. Tu se je prvič zares srečala z izobraževanjem odraslih in vsej njegovi raznovrstnosti. Leta 1967 je inštitut dobil možnost sodelovanja v mednarodni raziskavi Izobraževanje odraslih in socialna participacija (Adult education and social participation).³ Direktor inštituta ji je kot zelo mladi raziskovalki zaupal sodelovanje v tej

---

2 V tem besedilu na več mestih uporabljam podatke, ki jih je v intervjuju za monografijo Srečanja spominov pridobila in zapisala dr. Petra Javrh v prispevku Prof. dr. Ana Krajnc; v monografiji je sicer objavljenih več intervjujev z znanimi strokovnjaki, ki so v preteklosti delovali na področju izobraževanja in andragogike ter pomembno prispevali k razvoju tega področja. Intervjuje je uredila in objavila Petra Javrh. Monografija je pripravljena v digitalni različici, meni ga je urednica dala na voljo kot rokopis pred objavo.

3 To je bil sploh prvi tak mednarodni projekt v tedanji Jugoslaviji.

mednarodni raziskavi, kjer je vodila slovenski del.⁴ Šlo je za čisto novo področje raziskovanja, kot ga sama označuje, ko pove, da si v Sloveniji niti nismo znali dobro predstavljati, kaj pomeni koncept socialna participacija (Javrh, 2016a, str. 4). To je bilo hkrati tudi obdobje intenzivnega učenja od mednarodnih partnerjev tega projekta. Omogočilo ji je spoznavanje in razumevanje izobraževanja odraslih iz tedaj v svetu že uveljavljenih virov in strokovnjakov. Med temi so bili: češki profesor Kamil Škoda iz Prage, ki ji je prikazal izobraževanje odraslih kot najplemenitejše prosvetno delo in ji posredoval izjemno predstavo o izobraževanju odraslih kot dejavnosti s poglobitnim namenom in ciljem dvigniti zavest ter splošno znanje ljudi; Nizozemci, denimo, ki so bili bistveno bolj praktični, pragmatični in so se ob sociali bolj usmerjali v neke vrste življenjsko okretnost, iznajdljivost ter v usposabljanje ljudi za razna konkretna opravila in dela. V projektu je prišla v stik tudi z Američani, ki pa so se tedaj – kot tudi Kanadčani – pojavljali že z zelo izdelanimi področji izobraževanja odraslih; sodelovali so tudi Poljaki, pri katerih je bila podobnost s Slovenijo v tem, da smo oboji imeli predvojno tradicijo prosvetnega dela.

Raziskava jo je spodbudila, da je začela sistematično prebirati andrargoško literaturo. Hotela je razumeti slovenski zgodovinski razvoj na tem področju. Iskala je naprej, da bi si izoblikovala nova izhodišča za področje izobraževanja odraslih. Tako je prišla v stik z Zvezo ljudskih univerz, kjer so tedaj že imeli izoblikovane poglede in sorazmerno razvito izobraževanje odraslih.⁵ Začela je razmišljati, kje smo, ob sicer še vedno prisotni »dilemi, ali se odrasli sploh učijo ali ne« (Javrh, 2016a, str. 5).

Ano Krajnc je tako začelo zanimati veliko stvari, povezanih z delom in učenjem odraslih. Preučevala je fluktuacijo in dobila vpogled v to, zakaj so ljudje nezadovoljni z delom, zakaj sploh menjavajo zaposlitev. Raziskovala je tudi vprašanje, kako lahko ljudje izkoristijo svoje talente

---

4 Za to, da ji je direktor zaupal vodenje takšne raziskave, je bilo odločilno, da je še kot študentka bivala nekaj časa v Angliji in je dobro govorila angleško.

5 To zlasti velja za Tilko Blaha, Jožeta Valentinčiča in Marjana Laha.

in kako malo jim to v resnici uspe. Šlo je za področja industrijske andragogike. Ko je leta 1969 končala raziskavo, je pripravila monografijo. To je bil čas, ko se je začela ukvarjati z družbenim pomenom izobraževanja, »saj se učenje vedno zgodi pri posamezniku, vplivi pa res prihajajo iz družbe« (Javrh, 2016a, str. 5).

Ustanoviteljica študija andragogike v Sloveniji

Raziskovanje na Inštitutu za sociologijo ter spoznavanje izobraževanja odraslih in andragogike sta Ani odprli pot v akademsko sfero. Leta 1970 je dobila mesto asistentke na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je naslednje leto tudi doktorirala. Podpiral jo je profesor Vladimir Schmidt, ki si je želel, da bi področje dejavnosti na Oddelku za pedagogiko razširili z izobraževanjem odraslih; tedaj ga je imenoval še »adultna pedagogika«. Imela je, kot pravi sama, v resnici srečo: profesor Vlado Schmidt ji je pustil proste roke, da je lahko ustvarjalno oblikovala svoj predmet. Ob tem je veliko izhodišč črpala od njega, ki ga je zelo cenila, saj, kot pravi: »nima vsak narod tako dobrega in temeljitega pregleda zgodovinskega razvoja področja, kot nam ga je podaril profesor Schmidt« (Javrh, 2016a, str. 8). To področje naj bi prevzela, kar se je potem tudi zgodilo. Pri tem je imela široko podporo ljudi iz prakse. Zaslutila je, da je bila v praksi na področju izobraževanja kadrov za delo v izobraževanju odraslih velika vrzel; odločila se je, da bo skušala to vrzel zapolniti.

Možnosti, ki so jih imeli do tedaj zainteresirani za študij izobraževanja odraslih – to so bili po večini tisti, ki so delali v delavskih univerzah⁶ ali tudi v izobraževalnih centrih v podjetjih –, so bile v Sloveniji skromne. Od leta 1960 se je bilo v Kranju mogoče izobraževati na Višji kadrovske šoli pri Zavodu za izobraževanje kadrov in proučevanje dela.

---

⁶ Nekdanje ljudske univerze, ki so delovale v Sloveniji pred drugo svetovno vojno, so se po letu 1957 preimenovala v delavske univerze, kar je zahtevala vladajoča politika v socialistični Jugoslaviji, da bi poudarila njihovo prednostno nalogo – predvsem t. i. družbenopolitično nalogo, pa tudi strokovno kot tudi splošno izobraževanje delavcev. V ljudske univerze so se vnovič preimenovala po osamosvojitvi Slovenije.

Šola se je kasneje večkrat preimenovala: najprej v Višjo, potem pa v Visoko šolo za organizacijo dela in še kasneje v Fakulteto za organizacijske vede v sestavi Univerze v Mariboru (glej Jelenc, 2000, str. 58), kar pa je bilo seveda za celovite potrebe izobraževanja odraslih in andragogike nepopolna in nezadostna rešitev, saj je bil njen temeljni cilj, kot pove že ime šole, pridobivanje kadra za organizacijo izobraževanja v podjetjih. Ob tem je treba poudariti, da so bile v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni v Sloveniji na področju izobraževanja odraslih spoznane predvsem potrebe po izobraževanju tistih, ki so delali v delovnih organizacijah; to področje je bilo v Sloveniji tudi sorazmerno dobro razvito, pri čemer je imel posebne zasluge za to Ivan Bertonec.⁷ Zaradi tega je prišlo v tem času do povezovanja z Visoko pedagoško šolo, kasnejšo Fakulteto na Reki, ki je imela program izobraževanja za industrijsko pedagogiko. Ta je za izobraževanje kadrov iz Slovenije – zanimanje za ta študij je bilo dovolj veliko – leta 1970 ustanovila dislocirano enoto v Ljubljani. Slovenija je tako dobila za izobraževanje odraslih vsaj relativno usposobljene kadre, od katerih so mnogi uspešno delovali na mnogih področjih, kjer so potrebovali izobraževalce odraslih, ne le v podjetjih (Podrobneje Jelenc, 1998a, str. 48).

Študij andragogike na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je v začetku obsegal le predmet Obča andragogika. Istočasno je Ana že pripravljala tudi druge predmete, ki jih je postopoma razvila v naslednjih letih. To so bili: Metode izobraževanja odraslih, Andragoška didaktika, Zgodovina izobraževanja odraslih, Poklicna pedagogika in andragogika, Andragogika ciljnih skupin, Andragoško svetovalno delo, Primerjalna andragogika, Procesi socializacije odraslih, ob

---

⁷ Bertonec je od 50. let dalje vodil najprej Zavod za proučevanje izobraževanja odraslih LRS, potem pa Zavod za proučevanje organizacije dela in varnosti pri delu LRS, ki se je leta 1960 preimenoval v Zavod LRS za produktivnost dela (LRS je kratica za Ljudsko republiko Slovenija); kot tak je bil nosilec številnih razvojnih projektov in njihove izpeljave od teorije do prakse, bil pa je tudi aktiven sooblikovalec izobraževalne politike v Sloveniji (poslanec, nosilec pomembnih družbenih in političnih funkcij, sodelavec pri OZN) (Jelenc, 1998b, str. 58).

nekaterih skupnih predmetih iz programa študija pedagogika (Zgodovina pedagogike, Teorija vzgoje, Etika v vzgoji in izobraževanju in drugih). Andragogiki so na Oddelku za pedagogiko (tako se je prvotno imenoval) omogočali en predmet v celotnem programu pedagogike – to je bil, kot smo že navedli, predmet Obča andragogika. To še zdaleč ni bilo dovolj za zadovoljitev potreb po kadrih na področju izobraževanja odraslih. Seveda tako tudi ni bilo mogoče pridobiti naziva diplomiran andragog; diplomanti so, ne glede na svoje interese in osebno usmeritev, z diplomoma na pedagogiki pridobili naziv diplomirani pedagog. Uveljavitev ustreznega mesta andragogike v celotnem programu pedagogike je zahtevala vztrajno večletno prizadevanje, da ne rečem boj s tradicionalno privilegiranimi predstavniki pedagogike kot vede o vzgoji in izobraževanju otrok, ki so uživali prednosti svojega dominantnega položaja na Oddelku. Bila so potrebna leta in leta, da je iz enega predmeta nastal program in se je Oddelek za pedagogiko preimenoval v Oddelek za pedagogiko in andragogiko, diplomanti smeri andragogika pa so lahko dobili naziv diplomirani andragog. Položaj andragogike se je leta 1976 izboljšal, ko je najprej postala smer študija na Oddelku, še bolj pa leta 1993, ko je bil izoblikovan celovit program samostojnega študija andragogike. Boj je začela in več let vodila Ana, končni uspeh pa so dosegli šele njeni nasledniki na Oddelku, ko se je upokojila.

Ana ocenjuje, da je bila za oblikovanje predmeta Obča andragogika odločilna mednarodna raziskava, ki jo je opravila na Inštitutu za sociologijo. Drugi pomemben dejavnik je bil študij v tujini. V ta predmet je včlenila različno znanje in literaturo, pridobljeno v tujini, kjer se je seznanila z različnostjo konceptov. Veliko ji je dal tudi stik s prakso, ki ga je imela pri številnih predavanjih po Sloveniji. Tu se je od blizu srečevala z najrazličnejšimi ljudmi, učitelji, strokovnjaki, živo prakso. Nastajanje temeljnega predmeta je proces, pravi (Javrh, 2016a, str. 8): »... predmet postopno nastaja tja do 10 let, potem se nekako stabilizira.«

Ko je na postdoktorskem študiju v Torontu⁸ hospitala pri najso-
dobnejših pristopih v izobraževanju odraslih, je včasih bila v dvomih,
kako bi to sprejeli v Sloveniji. »Pri nas je bilo v tistem času izobraževanje
odraslih še bolj podobno šoli. Vendar sem zaradi poznavanja teh novosti
običajno večino svojih predavanj osredotočila okrog dveh predpostavk:
odrasli se lahko učimo in se moramo učiti ter nič hudega, če se moramo
učiti, ker se lahko. Danes sicer to že vsi vemo, takrat pa je bilo treba za
tako razmišljanje narediti kar precejšen premik v glavah. Te zavesti še ni
bilo« (Javrh, 2016a, str. 9).

Poučevanje andragogike je zahtevalo tudi pripravo učbenikov.
Tudi tu so bile težave. Ko je leta 1976 pripravila prvi učbenik (skripta),
ga založniki niso hoteli nasloviti Obča andragogika. Izdala ga je v knjižni
obliki z naslovom Izobraževanje ob delu, in to šele leta 1979. »Takrat je
bilo moderno uporabljati izraze, kot so izobraževanje ob delu, iz dela, za
delo ... v vseh sklonih ...« je Ana nekoliko ironična, ko to pripoveduje ob
spominu na drugačne čase in drugačne razmere ter politične posege v
vsebine na področju izobraževanja odraslih. Najprej je, leta 1977, izdala
knjigo Izobraževanje – naša družbena vrednota, kjer prikazuje bistvena
spoznanja iz raziskave na Inštitutu za sociologijo. Knjiga Metode izobra-
ževanja odraslih (učbenik za predmet Andragoška didaktika) je izšla leta
1979. To, da so v razponu dveh let izšle tri knjige, dokazuje intenzivnost
strokovne dejavnosti profesorice in njeno poglobljenost v področje, ki ga
je kot pionirka na tem strokovnem področju skušala uveljaviti v Sloveniji.
V vseh treh knjigah je skušala pokazati celoto – na nek način združiti vse
svoje tedanje vedenje o področju. V knjigi Izobraževanje ob delu je skuša-
la posneti tudi takratno jugoslovansko prakso. Zdelo se ji je, da »obča an-
dragogika poleg osnovnih pojmov, ki jih razlaga, mora nekako 'sedeti' na
praksi« (Javrh, 2016a, str. 10). Razumela je tudi ljudi iz prakse, ki so izra-
žali veliko potrebo, da bi kaj prebrali o tej temi. »Potrebovali so priročnik,

---

8 Na Ontario Institute for Studies in Education (OISE) Univerze v Torontu, kjer je bil njen mentor prof. Robby Kidd, eden najbolj znanih andragogov na svetu, ki je bil tudi sekretar Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih (International Council for Adult Education – ICAE).

vir, ki bi ga imeli vsak dan pri roki, nek posplošen pregled, kaj so do-
tedanje raziskave in teoretični razmisleki pokazali« (Javrh, 2016a, str. 6).

Univerza v Ljubljani je Ani Krajnc po upokojitvi podelila naziv za-
služna profesorica.

»Če bi ljudje več vedeli, bi bili drugačni«

Je to temeljno izhodišče Ane Krajnc, ki jo je gnalo, da je imela po Sloveniji
vsako leto okoli 45 javnih predavanj? V povprečju skoraj po eno na teden.

»Predavanja smo poslušali kot uročeni,« pravi Petra Javrh, nje-
na študentka (2016a, str. 2). »Ne le vsebina njenega predavanja, tudi
način in njena osebna karizma nikogar v predavalnici nista pustila
hladnega« (prav tam, str. 8). Takšno izjavo bi nedvomno izrekla večina
udeležencev njenih javnih predavanj, ne le njeni študentje na fakulte-
ti. S svojimi nastopi jih je kar privlačila, tako z vsebino predavanj kot
tudi načinom, kako je predavala in nastopala. P. Javrh ocenjuje, da ji
je kot študentki »izredno padla v oči tudi po svoji drugačni, zelo izbrani
in okusno urejeni garderobi«. »Še dobro se spominjam tudi tedanjega
markantnega nastopa profesorice Ane Krajnc. Že takrat sem si večkrat
rekla, da andragog še bolj kot z besedami morda vzgaja odrasle z oseb-
nim vzgledom« (prav tam). Ana o vsebini predavanj pojasnjuje, da je
večina njenih predavanj vsebovala temo o tem, zakaj odrasli potrebu-
jejo znanje – kar pomeni ne le za poklic, ampak tudi za vsakodnevno
življenje. V predavanja je obvezno vpletala razlago o spreminjajoči se
družbi. Ključno pa je bilo sporočilo, da se odrasli lahko učijo. In celo
več: odrasli se morajo učiti, morali pa bi imeti tudi javni sistem, ki bi to
učenje podpiral. Pri iskanju vsebine predavanj so ji nedvomno koristili
pogovori z znanima voditeljema Zveze delavskih univerz – še posebej
s kolegoma Marjanom Lahom in Tilko Blaha.

Predavanja po Sloveniji so ji dajala najpomembnejšo povratno
informacijo, kakšno je bilo v resnici pojmovanje naše prakse. Za veči-
no predavanj je dobivala vabila z delavskih univerz in izobraževalnih
centrov iz podjetij. Ocenjuje, da »je bilo to res lepo obdobje, ker se je

znanje cenilo in so se ljudje trudili, da ga pridobe. Bilo je v resnici obdobje, ki je bilo zelo na roko pisano izobraževanju,« je menila (Javrh, 2016a, str. 7). »Iz teh izjav veje optimizem, občutek, da je treba prisluhniti ljudem in jih zadovoljiti v tem, kar potrebujejo za svojo dušo. Kaj je bil moj motiv, tega nisem neposredno opisovala, o tem nisem govorila, je bilo pa v mojem delovanju stalno prisotno« (prav tam). Poganjalo jo je to, pravi P. Javrh, da je verjela v znanje in vsako znanje se ji je zdelo pomembno, tudi to, kako nekdo obdeluje svoj vrt. To spominja na spoznanja Allena Tougha, ki ga je srečala v zgodnji fazi svoje poklicne poti, ko se je študijsko izpopolnjevala na Ontarijskem inštitutu za izobraževalne študije v Torontu.⁹ Pravi, da je črpala iz vtisov, ko je gledala ljudi okoli sebe, se pogovarjala z znanci. Včasih je tudi zelo natančno opazovala ljudi, ki niso imeli posebne izobrazbe. Fasciniralo jo je, kako so znali odlično razmišljati in sklepati.

Soustanoviteljica Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje

Kot profesorici andragogike se je Ani Krajnc logično porajala tudi misel na izobraževanje starejših, pretežno že upokojenih ljudi. Spodbude za to je dobivala tudi iz tujine, kjer se je pogosto udeleževala strokovnih srečanj in posvetov. Tako so jo leta 1980 v Berlinu povabili na predstavitve predupokojitvenega izobraževanja. Od nje so pričakovali referat, a jim je povedala, da v Jugoslaviji to področje ni razvito. Vendar se je na tem izobraževanju, ki ji je dalo misliti, veliko naučila (Javrh, 2016a, str. 20). Predvsem ji je postala izzivalna misel, da se mora človek tudi na tretje življenjsko obdobje načrtno pripraviti. Tedaj ni več službe, družina se razide in najdeš čas, da razviješ nove socialne odnose. Pomembno dopolnilo tem mislim je bilo tudi Unescovo poročilo o tem, kako so to področje začeli razvijati v Toulousu v Franciji in so nekateri že začeli prevzemati njihove pristope. Ana je po številnih poteh spremljala pojav izobraževanja starejših, predavala o predupokojitvenem izobraževanju, mikala jo je misel, da bi to dejavnost razvili tudi v Sloveniji.

---

⁹ Ontario Institute for Studies in Education – OISE, Toronto.

Približno v tem času – v letih 1983 in 1984 – se je zamisel o univerzi za tretje življenjsko obdobje utrnila tudi Dušani Findeisen, ki je bila takrat še profesorica francoščine na Centru za tuje jezike (CTJ) v Ljubljani.¹⁰ Na podlagi empirične raziskave o izobraževanju starejših je organizirala Šolo tretjega življenjskega obdobja. V nenehnem iskanju novega jo je navdahnila lekcija o starejših in izobraževanju v učbeniku francoskega jezika Intercode. Leta 1984 je uvedla francoščino za starejše, razvila javno kampanjo, prostovoljno delo, vzpostavila sodelovanje z ustanovami v okolju in posameznimi strokovnjaki ter razvila poseben učni program. Analizirala je jezikovne in govorne potrebe svojih študentov, njihova razmišljanja o starosti in staranju. V javnosti si je prizadevala za več družbene pravičnosti. Tako je nastal prvi program izobraževanja starejših v takratni Jugoslaviji (spletna stran Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje, november 2017). Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje je bila pod tem imenom ustanovljena februarja leta 1986 na pobudo Dušane Findeisen in Ane Krajnc ob prostovoljnem sodelovanju številnih navdušencev vseh generacij. Uradna ustanoviteljica sta bila Andragoško društvo Slovenije in Filozofska fakulteta v Ljubljani. Od njenih začetkov leta 1984 do danes je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje (UTŽO) zrasla v nacionalno mrežo 51 univerz v 50 krajih po Sloveniji. Ni pretirano reči, da je Slovenija s takšno razvitostjo mreže univerz za tretje življenjsko obdobje v svetovnem vrhu.

Današnja organizacijska struktura je posledica razvoja in rasti skozi več kot trideset let družbenih sprememb v tem obdobju. Stalno raziskovanje uvedene prakse je privedlo do razvoja lastne teorije in modela Slovenske UTŽO.¹¹ Pri razvijanju UTŽO Ana Krajnc ves čas intenzivno sodeluje. Pripravila je izobraževalni program za prihodnje mentorje in

---

10 Kasneje je zaključila magistrski študij in doktorirala pri Ani Krajnc iz andragogike.

11 Ime organizacije se je spreminjalo: od Univerza za tretje življenjsko obdobje preko Društva za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje do današnjega imena Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, združenje za izobraževanje in družbeno vključenost.

voditelje. Skupaj s soustanoviteljico prve UTŽO – Dušano Findeisen – sta izobraževali prihodnje mentorje in voditelje, širili zamisel v javnih občilih in pritegnili prostovoljske sodelavce.

Dejstvo, da se Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje razvija na temelju andragoškega znanja in raziskovanja, upošteva potrebe starejših in skupnosti in da temelji na razvoju sodelovanja starejših ter nenehni javni kampanji, ji zagotavlja posebno mesto v evropskem prostoru. UTŽO v Sloveniji je bila prva univerza za tretje življenjsko obdobje v takratni Jugoslaviji, ki so ji – po zgledu iz Slovenije – sledile univerze za tretje življenjsko obdobje v drugih republikah tedanje Jugoslavije (Beograd, Zagreb).

Izobraževanje je postalo način življenja mnogih starejših, ki se vključujejo v programe UTŽO. Starejši študenti se srečujejo na tedenskih izobraževalnih srečanjih, med tednom pa se dogaja cel kup stvari, ki jih povezuje. Telefonirajo si med seboj, hodijo na razstave, sodelujejo v razpravah in organizirajo izlete. To ni le učenje, je tudi odkrivanje, raziskovanje in druženje. Učenje je način življenja. Tak način učenja se marsikdaj prenaša na vnuke, ki jih pazijo. Tudi na otroke (Javrh, 2016a, str. 21). Teoretični prispevek temu področju je Ana dala leta 2016 s knjigo *Starejši se učimo. Izobraževanje starejših v teoriji in praksi*.

Ambasadorka slovenske andragogike

Ko sem leta 1984 po trimesečnem študiju v Torontu obiskal nekaj zanimivih ustanov in znanih andragogov v Severni Ameriki ter povedal, da sem iz Slovenije, mi ni bilo treba veliko pojasnjevati, kje je Slovenija in kako je tam z izobraževanjem odraslih. Dovolj je bilo reči, da živim v istem mestu in se ukvarjam z isto dejavnostjo kot Ana Krajnc. »O, Ana Krajnc,« so prikimali, ob tem pa izražali svoje občudovanje naši skupni znanki in kolegici. Povedali so, da jo cenijo kot mednarodno priznano andragoginjo, k čemur so brž dodali tudi simpatije »very attractive woman«. Prav takšno občudovanje – »divna žena« – je Ana uživala v naši nekdanji skupni domovini Jugoslaviji.

Mednarodni sloves si je Ana pridobivala že od vsega začetka svoje poklicne poti, točneje od tedaj, ko je na Inštitutu za sociologijo sodelovala v mednarodni raziskavi. Kot smo povedali že v uvodnem delu tega besedila, ji je leta 1967 Inštitut omogočil sodelovanje v raziskavi *Adult education and social participation*. V skupini držav, ki so v tem projektu sodelovale (to so bile: Kanada, Češkoslovaška republika, Združene države Amerike in Bosna in Hercegovina), je vodila slovenski del. Tu se je spoznala s predstavniki OISE iz Toronta, kar ji je kasneje, po doktoratu, omogočilo, da je tam za leto in pol dobila štipendijo Univerze v Torontu. Možnosti za študij, diskusije in za učenje so bile v Kanadi izjemno dobre. Na postdoktorskem študiju v Torontu je hospitirala pri najsodobnejših pristopih v izobraževanju odraslih. »Iz tega zaklada znanja sem potem črpala kar nekaj desetletij v Sloveniji,« z zadovoljstvom ugotavlja (Javrh, 2016a, str. 6). Po študiju v Torontu je bila povabljena tudi na specializacijo v Združene narode, kjer je bilo še nekaj mlajših bodočih andragogov iz vseh koncev sveta. Usposabljali so se za mednarodno delo na področju izobraževanja odraslih. Leta 1975 je dobila še specializacijo na univerzi v Oxfordu. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je sodelovala z vidnejšimi katedrami za izobraževanje odraslih v Evropi, npr. z univerzami v Tübingenu in Bochumu, Moskvi in Leningradu; bila je na daljšem študijskem obisku na Kitajskem. V študijskem letu 1989/90 je delala kot izvedenka za izobraževanje odraslih pri OZN na Dunaju, leta 1996 je bila gostujoča profesorica na univerzi v Vancouvru (University of British Columbia). Pri svojem delu je sodelovala z mnogimi tujimi univerzami, denimo Toronto, London, Praga, Pariz, Regensburg, Leipzig ... Več mandatov je bila članica upravnega odbora svetovne organizacije za izobraževanje odraslih (International Council for Adult Education), v osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila članica tako Izvršnega odbora Mednarodnega kongresa za študij odraslih na univerzi (ICAUS) kot tudi mednarodne skupine pri Unescu za primerjalno andragogiko. Sodelovala je pri pisanju mednarodnih enciklopedij.

Te in druge priložnosti, ki jih je imela v tujini, so ji odpirale povsem nova področja, srečevala se je z vrhunskimi strokovnjaki, kot sta Paul Lengrand iz Unesca, s sedežem v Parizu, in Robby Kidd iz Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih,¹² s sedežem v Torontu; slednji je tudi avtor znanega dela *Education for Being, Becoming & Belonging*. To so bile najbolj kompetentne mednarodne organizacije, ki so se zavzemale za razvoj izobraževanja odraslih in permanentno izobraževanje.

Ker je Ana imela kot profesorica andragogike enega ključnih položajev v izobraževanju odraslih v Sloveniji in je imela na tem področju tudi poseben položaj kot raziskovalka, je bilo pričakovati, da bo tak položaj imela tudi v vodilni asociaciji na tem področju – v Andragoškem društvu Slovenije (ADS). V nasprotju s pričakovanji je zanimivo, da se vse do leta 1986 njeno ime ne pojavlja med člani upravnega ali izvršnega odbora in tudi mesto predsednice ADS zasede šele leta 1992. Leta 1988 pa je bila imenovana za predsednico Komisije za mednarodno sodelovanje. To še ne pomeni, da ni podpirala delovanja andragoških asociacij ali da v njih ni bila aktivna.

Zelo pomembna je bila njena vloga pri povezovanju delovanja Andragoškega društva Slovenije s sorodnimi dejavnostmi (strokovnimi organizacijami, združenji, posamezniki) v tujini in drugih jugoslovanskih republikah, saj je bila članica vodstvenih organov v najpomembnejših asociacijah andragogov v svetu. Le njej je iz Slovenije pripadla odgovorna in častna naloga, da je eno mandatno obdobje – od leta 1980 do 1982 – predsedovala Zvezi Andragoških društev Jugoslavije (ZADJ); v tem mandatu je bil sedež ZADJ tudi v Ljubljani; Sloveniji je v tem mandatu pripadlo tudi mesto sekretarja ZADJ.¹³ Seveda je Ana takoj po vstopu v Andragoško društvo Slovenije (ADS) postala ne le zelo aktivna članica ADS, temveč tudi nosilka strokovnih pobud in

---

12 Profesor in njen mentor na OISE ter sekretar ICAE, kot smo navedli že pri opisovanju nastajanja študija andragogika.

13 Ta vloga je pripadla meni.

projektov. Tako je na nek način ves čas vplivala na delo društva, zlasti pa je bila ena ključnih oseb pri strokovni krepitvi društva ter pospeševalka razvoja andragoške stroke in strokovnega dela ne le v društvu, temveč tudi v Sloveniji nasploh.

Od psihologije k andragogiki in od andragogike k psihologiji

Ana Krajnc je pri svojem delu svojo temeljno stroko – psihologijo – ves čas povezovala z izobraževanjem odraslih in andragogiko. Že na Inštitutu za sociologijo je proučevala, zakaj so ljudje nezadovoljni z delom in zakaj menjavajo zaposlitev. To je bila seveda dobra iztočnica za razmišljanje o potrebi odraslih po izobraževanju, usposabljanju in preusposabljanju. »Veliko stvari me je zanimalo, mnogo sem raziskovala,« ocenjuje svoje delo Ana (Javrh, 2016a, str. 8).

Ves čas svoje poklicne poti je prevzemala najbolj zahtevne razvojne in strokovne naloge, ki so ji omogočile tudi, da je bila nosilka številnih referatov na strokovnih posvetih in srečanjih. Opisali smo že uspešen razvoj izobraževanja za starejše v Sloveniji, v nadaljevanju preglejmo še druge teme in vsebine, ki so pri nas praviloma pomenile novost.

Poglavitne raziskovalne teme in vsebine raziskovanja Ane Krajnc so bile:¹⁴ dialoško in participatorno učenje v majhnih skupinah; samostojno učenje ob pomoči mentorjev in svetovalcev; motivacija za izobraževanje (s svojimi raziskavami opozori na premik paradigme: od sposobnosti k motivaciji; za izobraževanje odraslih niso pomembne le sposobnosti, temveč tudi motivi in vrednote); učinkovitost učenja odraslih v raznih starostnih obdobjih; komparativno proučevanje izobraževanja odraslih (v sodelovanju z Zvezo visokih ljudskih šol iz Bonna je raziskovala nemške visoke ljudske šole); disleksija (v mednarodni raziskavi FORWARD); dejavna starost in izobraževanje starejših (tudi mednarodni projekt); enake možnosti za izobraževanje žensk (kot člana ekspertne skupine pri Unescu); predupokojitveno izobraževanje, ki

---

¹⁴ Pretežno jih povzemam po objavi v *Sodobni pedagogiki* (2008, 2), Zasluzna profesorica dr. Ana Krajnc praznuje, avtorica N. Ličen.

naj bi postalo pravica vseh zaposlenih; trajnostni razvoj podeželja (pod ges-lom: Z vami za razvoj vašega kraja); skupnostno izobraževanje (s praktično izpeljavo v mednarodni Andragoški poletni šoli, ki je potekala deset let in bila prostor srečevanja svetovnih strokovnjakov s področja izobraževanja odraslih z lokalnim prebivalstvom); razvijanje koncepta solidarnosti med generacijami (izpeljava s sodelovanjem v mednarodnih mrežah in na mednarodnih posvetih, kot sta bila Posvet o solidarnosti med generacijami v trajnostni družbi na Brdu pri Kranju in posvet Med delom, izobraževanjem in upokojitvijo); funkcionalna pismenost.

Zavzema se za to, da bi starost opazovali kot civilizacijski dosežek, in ne kot grožnja. »Ni nujno,« pravi, »da bi povečan delež starih vzbujal prestrašenost za prihodnost. Odnosi med generacijami naj bi sloneli na dialogu.« Njeni prispevki govorijo o soodgovorni solidarnosti med generacijami. Dejavnost starost je podlaga za spremembe v medgeneracijskih odnosih. Tako velika skupina prebivalcev, kot so starejši, ne more biti družbeno pasivna in izločena (Ličen, 2008).

»Ana Krajnc izhaja iz prepričanja, da je učenje spreminjanje človeka z novimi idejami in da je človek motiviran za učenje. Izobraževanje je 'praksa osvobajanja' (s Freirejevimi besedami), spodbujanje ljudi h kritičnemu razmišljanju in izstopanju iz okvirov ter stereotipov. V svojih najnovejših razmišljanjih o solidarnosti med generacijami sporoča, da se lahko solidarnost gradi le tedaj, če se bodo starejši izvili iz stereotipov o lastni nemoči. Izobraževanje je način spodbujanja učenja vseh ljudi in pripravljanja takih oblik izobraževanja, ki se približajo različnim skupinam ljudi in njihovim potrebam. Ljudje pri svojem učenju potrebujejo »asistenco«, da se lažje učijo. Učenje kot praksa svobode prestopi načela transmisije podatkov ter jih dopolni s transformacijo in transgresijo. V svojih delih piše o vzgoji kot osebostnem razvoju, spodbujanju intelektualne in socialne rasti. Izobraževanje se mora približati ljudem, izhajati iz njihovih potreb in razvijati njihovo ustvarjalnost. Pogosto se pojavlja kritika izobraževanja, ki temelji na načelih industrijske družbe ter poudarja prilagajanje in ponavljanje vzorcev. V postindustrijski družbi lahko

uspeva človek, ki je inovativen, ki se osvobaja mentalnih ječ in prisil. Razvijanje zmožnosti transgresije implicira pozornost do vrednot, ki jih ljudje gojijo. S svojim delom promovira vse tiste oblike izobraževanja, ki omogočajo dialog (svetovanje, male skupine ...) in povezujejo ljudi v skupnost (skupnostno izobraževanje)« (Ličen, 2008, str. 231).

»Ana Krajnc je razvijala model skupnostnega izobraževanja, kjer strokovnjaki pridejo v lokalno skupnost, nekaj časa živijo z ljudmi in skupaj razvijajo njihovo okolje. Odrasli ljudje niso več v razredih, zato mora priti izobraževanje k njim in hkrati poskrbeti, da se ne vzpostavljajo odnosi moči. Ljudi je treba doseči in ohranjati upanje (prosto po Freireju) ter spodbujati človekovo pripadanje in nenehno nastajanje. Andragogika, kakršno razvija Ana Krajnc s svojimi inovacijami – kot sta Andragoška poletna šola in Univerza za tretje življenjsko obdobje – je andragogika, ki odgovarja na potrebe skupin ljudi v njihovem sociokulturnem okolju« (prav tam, str. 231).

Leta 1995 je Ana skupaj z Andragoškim društvom Slovenije kot ustanoviteljcem zasnovala prvo slovensko andragoško znanstveno revijo Andragoška spoznanja; s tem je z materialno pomočjo Nemškega inštituta za mednarodno sodelovanje udejanjila dolgoletno željo slovenskih andragogov.

Področje raziskovanja, s katerim se sistematično ukvarja že od srede 90. let, je disleksija pri odraslih. Institucionalna izpeljava tega dela je bila ustanovitev Inštituta za disleksijo pri Univerzi za tretje življenjsko obdobje. Gre za »preučevanje, izobraževanje in obvladovanje posebnih učnih težav ter krepitev individualnih prednosti oseb z disleksijo« (spletna stran Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje). Gre za kompleksno drugačnost (diskalkulija, dispraksija), ki se pojavlja tudi v odraslosti. Te težave ne poniknejo niti v starejših letih, z njimi se strokovnjaki le redko ukvarjajo. Vendar jih je mogoče prepoznati, razumeti, obvladovati ter razviti takšne strategije učenja in obnašanja, kiboljšajo delo in življenje dislektikov ter njihove okolice. Na Inštitutu prepoznavajo specifične učne in druge težave, pa tudi odkrivajo »močne strani« posameznikov,

ki jih velja krepiti in upoštevati pri sprejemanju pomembnih odločitev skozi vse življenje.

Privlačna in obetajoča tema je bil tudi študij na daljavo. Gre za perspektivno področje izobraževanja odraslih in andragogike, ki se v svetu čedalje bolj uveljavlja (npr. Open University v Veliki Britaniji) in smo ga pred tem v Sloveniji poznali le v obliki dopisnega izobraževanja, ki ga je razvijala Dopisna delavska univerza v Ljubljani. V knjigi *Izobraževanje na daljavo* je to področje prikazano celovito, in sicer s sredstvi novejše informacijsko-komunikacijske tehnologije.¹⁵

Zanimivo je spremljati Anin razvoj od šole in pedagogike k andragogiki ter bolj samostojnemu izobraževanju in učenju. »Ljubila sem šolo. Meni je šola pomenila ogromno!« pripoveduje v pogovoru s Petro Javrh (2016a, str. 7). Vendar pravi, da se je s pomočjo psihologije dokopala do globljega razumevanja procesov učenja, spreminjanja človeka in njegovega razvoja. K razvijanju predstave o tem, kaj prebujeni človek pomeni, so ji pomagala nova spoznanja o možnostih učenja, med temi tudi študijski krožki na Švedskem – nova paradigma, spoznana na mednarodni konferenci v Tokiu, kjer se je veliko govorilo o permanentnem, vseživljenjskem izobraževanju in učenju. Zdaj ugotavlja: »Danes so temeljne spretnosti nekaj drugega: moraš biti sposoben odločati se, voditi svoje učenje, voditi svoje izobraževanje, v bistvu moraš biti ocenjevalec in planer svojega učenja,« pravi in dodaja: »Ljudje ne moremo biti vse življenje v šoli [...] vedno več bo samostojnega izobraževanja, vedno bolj bo prevladovala paradigma osebnostnega razvoja in ne znanja« (Javrh, 2016a, str. 18). Znana je njena ugotovitev: Odrasli je slab šolar, a dober učenec. »Izobraževanja odraslih ne moremo enostavno zašolati« (prav tam, str. 17).

S svojimi projekti in zamislimi se je v drugi polovici svoje poklicne poti čedalje bolj posvečala študiju človekove osebnosti. V intervjuju s P. Javrh (2016a, str. 16) govori o novi paradigmi: »Izobraževanje odraslih

---

¹⁵ Jug, J., Krajnc, A. in Pongrac, S. (1987). *Izobraževanje na daljavo*. Kranj: Moderna organizacija.

ne pomeni več samo pridobivanja znanja ... izobraževanje pomeni osebni razvoj. Človek mora predvsem v tem kontekstu znati čustveno predelati stvari. Biti mora dovolj ustvarjalen, drzen, imeti mora svojo samozavest, da je lahko drzen. Biti mora dovolj drzen, da zagovarja vrednote, ki jim pripada. Da ve, čemu v prid naj se odloča. To so čisto drugi procesi, ampak veliko bolj človeški. Bolj človeški kot rutinsko delo, ko je posameznik osem ur pritiskal neko ročico in potem dobil za to plačo.« Dodaja: »Sedaj, ko imamo možnost prestopiti v bolj humano družbo, moramo bolj razvijati socialne procese, osebnost, psihološke procese« (Javrh, 2016a, str. 17). Takšna izhodišča so imela tudi praktične posledice. Uporabil jih je tudi psihiater dr. Janez Rugelj, ki je razvil svojo socialno-andragoško metodo pri zdravljenju alkoholikov, pri čemer sta si zelo blizu terapija in izobraževanje. Svoja spoznanja – s katerimi povezuje psihologijo, sociologijo in pedagogiko – je Ana objavila v enem izmed svojih zadnjih del, v znanstveni monografiji *Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi*.¹⁶ Izobraževanje raziskuje in vanj inovativno vpeljuje novosti z namenom, da bi ljudem omogočilo kakovostnejše življenje, razvijalo njihovo zavzetost za demokratične odnose in trajnostni razvoj v skupnosti. To spoznanje je razvila v praksi, ko je s sodelavci razvila mednarodno Andragoško poletno šolo kot model skupnostnega učenja.

Petintrideset let srečevanja in sodelovanja

Ko je Ana leta 1980 postala predsednica Zveze Andragoških društev Jugoslavije (ZADJ), katere sedež je bil v Ljubljani, sem prevzel mesto sekretarja te organizacije. To je pomenilo intenzivno vključitev v razvoj jugoslovanske andragogike. Naslednji korak na moji poklicni poti pa je bila pridobitev štipendije za študij na OISE v Kanadi. To pot mi je s priporočilom in napotki odprla Ana. Oboje je bilo neprecenljivega pomena za mojo nadaljnjo poklicno pot, ki bi morda sicer potekala povsem

---

¹⁶ Krajnc, A. (2014). *Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

drugače. Tako se moja poklicna pot že petintrideset let prepleta z Anino. Domala ni področja v izobraževanju odraslih, na katerem se najini poti ne bi vsaj občasno prepletali. To so: dejavnost andragoškega društva (v Jugoslaviji in Sloveniji); študij andragogike (bila je mentorica pri mojem doktorskem študiju); študij v Kanadi (v OISE); dejavnost v mednarodnih asociacijah na področju izobraževanja odraslih (ICAE, Mednarodno združenje za primerjalno raziskovanje izobraževanja odraslih – ISCAE, Evropsko združenje za raziskovanje izobraževanja odraslih – ESREA); delo in projekti v Andragoškem centru Slovenije; moje delo (predavanja) na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete; mednarodna konferenca z delovnim naslovom Znani andragogi o andragogiki, uradno Rethinking Adult Education for Development (Premislek o izobraževanju odraslih in razvoju), kjer je bila sonosilka projekta, izdali pa smo konferenčni zbornik z istim naslovom; ustanovitev Sekcije za tretje življenjsko obdobje; ustanovitev revije Andragoška spoznanja; sodelovanje na strokovnih posvetih in konferencah.

Ani nedvomno pripada laskavi naziv prva dama slovenske andragogike. V zgodovini slovenske andragogike in izobraževanja odraslih je zapisana kot začetnica in nosilka razvoja andragogike v Sloveniji na akademski ravni ter pobudnica razvoja izobraževanja odraslih v praksi.

Literatura

Javrh, P. (2016a). Prof. dr. Ana Krajnc. V Srečanja spominov. (Monografija, bo objavljena na spletni strani Andragoškega društva Slovenije).

Javrh, P. (2016b). Zoran Jelenc. V Srečanja spominov. (Monografija, bo objavljena na spletni strani Andragoškega društva Slovenije).

Jelenc, Z. (1998a). Vloga in razvoj andragoškega društva Slovenije v obdobju 1968–1991. Ljubljana: Andragoško društvo Slovenije.

Jelenc, Z. (1998b). Vloga in razvoj Zveze delavskih in ljudskih univerz Slovenije v obdobju 1960–1991. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Jelenc, Z. (2000). Strategija in koncepcija izobraževanja odraslih v Sloveniji (Raziskovalno poročilo). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Jug, J., Krajnc, A. in Pongrac, S. (1987). Izobraževanje na daljavo. Kranj: Moderna organizacija.

Krajnc, A. (2014). Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Ličen, N. (2008). Zaslužna profesorica dr. Ana Krajnc praznuje. *Sodobna pedagogika*, 59(2), 228–231.

O nas (spletna stran Slovenske Univerze za tretje življenjsko obdobje) (b. d.). Pridobljeno s <http://www.utzo.si/o-nas/>.